

heeft in Gethsemane zijn zweet in bloed veranderd en aan het kruis de bangste kreet aan zijn lippen ontprest. En dat moest, omdat de straf, die ons den vrede aanbrengt, op Hem was; omdat niet anders voor onze zonden voldaan kon worden dan door dat lijden naar lichaam en ziel; omdat die benauwdheden en helse kwalen, die verlaten worden door God, behoorden tot den losprijs, die door het recht Gods geëischt werd. Er blijft hier zeker altoos een sluier hangen, dien geen mensch vermag op te heffen. Hoe Christus voor ons niet alleen den tijdelijken, maar ook den eeuwigen dood heeft kunnen smaken, hoe hij, de eengeboren Zoon door den Vader is verlaten, wie zal het ooit doorgronden? Maar al huilen we ons voor dit mysterie neer in zwijgende aanbidding, wij vinden daarin tevens den rijksden en heerlijksten troost van ons geloof. Gods recht eische, dat de mensch, die tegen God gezondigd had, met de hoogste, dat is met de eeuwige straf aan lichaam en ziel gestraft werd. En alleen zulk een Middelaar kan ons volkomen verlossen, die deze straf voor ons en in onze plaats heeft gedragen en aan Gods recht volkomen heeft voldaan.

Nu kan men dat zielelijden van Christus, dat „dragen van den last van den eeuwigen toorn Gods tegen de zonde“ gelijk onze Catechismus het noemt, belijden bij het geloofsartikel *geleden*, gelijk dit ook metterdaad door onze Catechismus reeds kort aldaar geschiedt, want er staat dat hij aan lichaam en ziel den toorn Gods gedragen heeft; men kan het ook nader ter sprake brengen bij het geloofsartikel *gebruist*, want in den kruisdood zelf lag uitgedrukt, dat de vervloeking Gods door Christus is gedragen, gelijk de Catechismus terecht opmerkt; of wel men kan dit verbinden aan het geloofsartikel *nedergedaald ter helle*, gelijk door Calvin en de meesten onder theologen is geschied; maar waar het op aan komt en wat voor het geloof alleen van belang is, is, dat men met heel onze Gereformeerde Kerk tegenover Rome aan dit lijden van Christus vasthoudt. Eerst wanneer men daaraan tornde, zou men ontrouw worden aan de belijdenis van ons allerheiligst geloof.

Leestafel.

Dr. J. H. GUNNING J. H., predikant te Utrecht. *Leven en Arbeid van H. J. Budding*. Tweede, veel vermeerderde druk. RHENEN. W. J. VAN NASS, 1909.

De honderdste geboortedag van BUDDING nadert. Den 19^{en} Januari 1810 toch werd HUBERT JACOBUS BUDDING te Rheden geboren.

Wie ten onzent, buiten ZEELAND, met het kerkelijk en godsdienstig leven der vorige eeuw niet al te onbekend is, heeft wel eens van hem gehoord, en in ZEELAND zelf, waar hij, met name in Goks, een kring van volgelingen om zich had verzameld, die als Christelijke Evangelische Gemeente, nog bestaat, is hij de alom bekende. BUDDING is den 10^{en} November 1870 te Goks gestorven, maar het beeld van dezen machtigen prediker, van dezen in zijn onderwetsche kleding zoo sonderlinge, in nog andere zondelingen vaak afstootende, maar door zijn innige godsvrucht en teer gebedsleven toch ook weer alrijks aantrekkelijke, — staat wel omlijnd, nog in het bewustzijn van wie hem, vooral in Zeeland, hebben gekend.

Noem, vooral daar, den naam van BUDDING en ge krijgt, al na dat het valt, waardeerde-oordelen te hooren van schier afgodische verering of ook van, aan verzuiging grenzende, veroordeeling. Komt daarbij dan zijn latere „verandering“, ter sprake, dan was deze, volgens den eer^{en}, n' komen tot het ware licht, volgens den ander niet minder dan een afval. Praat ge over hem door, dan komen de treffende verhalen van zijn gebedsverhooringen; van, hoe zijn gevoel dat er bij de menschen iets niet in den haak was, aan het ongelooftige grensde en ze dan lang maakte om met hem te zijn, wij bij op deze wijze zelfs langvergeten zonden tot herinnering en bekentenis bracht; anecdoten maar, zoals nu uit GUNNING's boek blijkt, daaronder welgestaafde. De eerste drie anecdoten die ik al vóór jaren over hem hoorde, was die van de arme weduwe, welke van haar maar twee koeken, de beste dood in den stal had vinden liggen en van den rijken boer, die zoovele beste koeken op zijn stal had.

Dr. BUDDING, aan wie zij haar ongeval had geklaagd was naar hem gegaan, met den heer VAN T. LINDENHOUT, die toen in Goks bij BUDDING loogde en het zelf aan GUNNING heeft verteld.

„Broeder, ik kom met een boodschap. Ik hoor, je hebt zulke beste koeken, kan ik die ook sien?“

Dan gaan ze met hun drieten naar den stal. BUDDING vindt ze mooi en zegt „die heeft God je gegeven.“

De gelukkige bezitter van al die beste koeken, niet wetende waar dominee heen wil, beaamt dat vrolijk.

„Nu, dan zal het je gemakkelijk zijn de beste er van bij de weduwe L. te brengen. Haar beste koe lag van morgen dood in den stal. Zoudt ge haar deze koe niet willen brengen?“

Maar het is den boer niet gemakkelijk en hij wil beaamt niet.

„Nu, houd ze dan! Ik heb mijn boodschap gebracht.“

Twee dagen later komt hij, al vroeg, in Goks aan BUDDING vertellen: „Ik heb de koe gekocht.“

„O, dan heeft God je gewillig gemaakt.“

„Ja, maar lang en harden weg! Gisteren lag een koe dood in mijn stal, en nu heb ik de beste van de overige maar genomen!“ (p. 400).

Ik kan mij levendig voorstellen, dat Dr. GUNNING, toen hij, vóór nu vijftienwintig jaren, te WILHELMINADORP bij Goks predikant was en zoo daar, als in den omtrek, dat alles te hooren kreeg, en „telkens met personen in aanraking kwam, die den naam van Dr. BUDDING met eerbied en dankbaarheid noemden“, zich gelukkig voelde om over BUDDING te schrijven.

Zoo verschee dan in 1883 GUNNING's studie over BUDDING bij BOLLAND te Goks.

Thans na ruim 25 jaar geeft de geachte schrijver daarvan een tweede druk.

„De eerste uitgave“, zegt hij, „droeg ik op aan Dr. HURT, ook al zoo'n eigenaardige vrome, die mij in menig opzicht aan BUDDING deed denken, en die, evenals hij, in en onder al zijn veranderingen en slijperingen, toch een standvastig liefhebber van den Heere Jezus is geweest en tot zijn dood toe gebleven.“

Dezen tweede druk draagt hij op aan Boddings Gemeente. „Aan de Christelijke evangelische Gemeente te Goks, de geliefde en gezegende kudda, in wier midden H. J. Budding had en werkte, wordt deze levensbeschrijving van haren eersten herder en leeraar, bij het naderen van zijn honderdsten geboortedag, in broederlijke toegenegenheid en hoogachtung opgedragen door Dr. J. H. GUNNING J. H. Z. Dienaar des Woords in de Ned. Herv. Kerk.“ Aldus de dedicatie.

Deze tweede druk is metterdaad een veel vermeerderde.

Twee later verschenen geschriften over BUDDING, dat van de moeder van wijlen Dr. N. DE JONCKE uit 1884 en dat van den heer Dr. DE RIJCKE, in 1906 uitgegeven door het Zeeuwsch Genootschap der Wetenschappen, — zijn thans geraadpleegd. Bovendien kreeg GUNNING voor deze uitgave de beschikking over de zeer rijke correspondentie van BUDDING, wier inhoud deels in de biografie zelf, welke thans 448 pagina's telt, is verwerkt, deels in een zeer lezenswaardig „Aanhangsel“, p. 449—599, is opgenomen. Behalve een genealogie van het geslacht Budding, brengt dit aanhangsel brieven van LEBBER, BAKKER en v. DYKE, ook brieven aan Dr. BUDDING van eenige „Vaders der Scheiding“. Maar deze tweede druk is niet alleen veel vermeerderd doordat de auteur thans over rijker materiaal had te beschikken, maar ook verbeterd in gehalte, door de diepere kennis van het menschenhart, die hij zich na vijf en twintig jaren heeft weten te verwerven.

GUNNING heeft een goed werk verricht met ons een levensbeeld van 'n zoo merkwaardig man als BUDDING geweest is, te teekenen.

Bij mijn hooge waardeering voor deze biografie, heb ik echter een paar kleine opmerkingen. Zoo als het boek hier voor mij ligt, ontbreekt er in, met zijn XX hoofdstukken, wat ik zoo willen noemen de, bij een levensbeschrijving zoo noodige, doorzichtigheid.

Mij dunkt, dit ware door een schrijver die zoo zijn stof toont te beheerschen, als Dr. GUNNING dit doet, met weinig moeite te verhelpen geweest. Waarom niet met het oog op de groote epoeche in Budding's leven: „de verandering“ — ook de beschrijving van dat leven in twee hoofdstukken gedeelte? In enkele onderperiodes uit den tijd vóór de verandering, had dan kunnen beschreven worden wat nu de inhoud der eerste XIII hoofdstukken is, BUDDING's jeugd en akademische vorming te Utrecht; BUDDING als predikant in de Hervormde Kerk, siraks bij de Scheiding, dan bij de Vrije Gemeente, of, zoals dat onder ons heet, bij „een Kerk van min vaste formatie“; eindelijk zijn reis en verblijf in Amerika.

Zoo ook ware de tweede hoofdstukperiode weer oader te verdeelen.

Mijn tweede opmerking is van minder belang en betreft een paar, bij een man als Dr. GUNNING die, anders dan BUDDING, zoo bijzonder gaven voor persbericht heeft, zeer opvallende, minder gelukkige uitdrukkingen. Zoo lees ik op p. 4, dat Dr. B's „indrukbaar gemoed open stond voor alle invloeden“; op p. 8 „Hoezeer zijn vader het ook wenschte, bierbrouwen trok hem gansch niet aan“; op p. 284: klagen over klagen; op een andere bladzijde vond ik, met stille verbazing over zooveel sympathie voor de doffe „— alomte, en angst.“

Maar, dit alles valt weg tegenover de waarlijk psychologische verklaring, die GUNNING ons van het vele sonderlinge in BUDDING, ook van diens „verandering“, biedt; valt weg, tegenover de zoo weldadig aandoende kracht van overtuiging, waarmee GUNNING het voor de katholiek-christelijke belijdenis van de Drie-eenheid en de Godheid des Heeren opneemt tegen „den lateren Budding“; valt weg tegenover al die fijne toetsen en kleine treksjes o. a. dat BUDDING zooveel van kazerijnsheid, — waarmee GUNNING in liefdevolle pietet dit levensbeeld heeft getekend.

Ook uit deze biografie kan men de leerling trekken, hoe noodig voor den prediker een goede wijsgeerte en dogmatische opleiding is. Zij had BUDDING ontbreken.

GUNNING schrijft en dat met blijkbare ingenomenheid, dat ook de pers der Gereformeerde Kerken den eersten druk van zijn *Budding*, „als een objectieve en eerlijke karakterteekening prezen.“

Mij dunkt, dat deze lof ook aan den tweeden druk niet kan worden onthouden.

Officiële Berichten.

De classis Leiden heeft in hare vergadering van 11 Nov. 1909 preparatoir geëxamineerd den heer F. C. Meijster van Katwijk aan Zee, cand. aan de Vrije Universiteit, en hem met alle stemmen toegelaten om te proponeeren in de Geref. Kerken.

Namens de classis:

J. Tuijs, scriba.

Korte Notulen van de Vergadering der Classis Brielle, gehouden 3 November 1909.

1. De Vergadering wordt op de gewone wijze geopend.

2. Al de Kerken zijn vertegenwoordigd; aan een tweetal diakenen wordt zitting en keurstem verleend.

3. Nadat het Moderamen heeft zitting genomen, worden de notulen der vorige Vergadering gelezen, en onveranderd goedgekeurd.

4. Van de visitatie in de onderscheidene kerken wordt verslag uitgebracht. Bij veel, dat tot danken hoort, is er ook nog al een ander wat tot ootmoed stemt. Met de avondmaalviering op V. en P. gaat het vrijwel; die op Flakkeer laat in den regel veel te wenschen over; terwijl omtrent andere zaken blijkt, dat zelfs het bijgeloof in de Gereformeerde kerken aldaar nog niet is geweken.

5. Er zullen pogingen worden aangewend bij een der Geref. gemeenten „onder 't Kruis“ in het ressort der Classis, dat zij zich in het Gereformeerde kerkverband opeemden.

6. De gelden worden verrekend en geind.

7. Aan een der Kerken wordt in een tucht zaak advies gegeven, en op de vraag van een andere, aldus luidend: Moet een doopdij, dat met goed gevolg voor den Kerkeraad Belijdenis des geloofs heeft afgelegd, doch door onvoorziene omstandigheden daarna niet tot de Openbare Belijdenis in de samenkomst der Gemeente kan toegelaten worden, nog als doopdij of als belijdenid lid worden beschouwd? aldus geantwoord: Wanneer door den Kerkeraad afgezet, maar een onderzoek naar de kennis van zoo'n doopdij is ingesteld en hem naar vorm of inhoud geen vragen zijn gesteld zoals die het eind van het „Kort Begrip“ voortkomen, maar die waren bestemd voor de Openbare Belijdenis in het midden der Gemeente, dan moet hij nog als doopdij worden beschouwd. Zijn die echter wel gedaan, en toestemmend

beantwoord, dan is hij belijdenid lid, en moet als zoodanig ook behandeld worden.

8. Over de vraag of een gevraagd en gegeven advies van de Classis voor de betrokken Kerkeraad bindende kracht heeft, is het oordeel niet ecpaig. De meerderheid der Vergadering acht dat een besluit der Classis bindend is, doch een advies van Kerkeraad nog de volle vrijheid van handelen laat.

9. Nadat de vacatuurbuizen geregeld zijn, wordt de Vergadering op gebruikelijke wijze gesloten.

In naam der Classis vernoemd:

A. DEKLOS, Scriba.

Hellevoetsluis, 5 Nov. 1909.

Butenland

Duitsland. Nog iets aangaande de afwijking der Broedergemeente.

De directeur van het Theologisch Seminarium der Broedergemeente, Lic. Roy, heeft in de *Allgem. Ev. Luth. Ktg.* een poging gedaan om het bewijs te leveren, dat die gemeente in den grond der zaak niet is afgeweken van hetgeen de vaderen der gemeente vasthielden. Wij deelen mede, dat de directeur in een rede op de Synode der Broedergemeente in 1908 gezegd heeft: Men mag de vraag: „wat dunkt u van den Christus?“ niet tot schilbooth maken. De voornaamste vraag is niet: wat dunkt u van den Christus? maar: hebt gij den Heiland lief. Nu zegt director Roy terecht, dat een woord moet uitgesproken worden naar het verband waarin het gesproken is. Hij zeld op bovengenoemde vergadering het volgende: „God was in Christus, God volgens Zijn innigste wezen, in de geheele volheid van Zijn heiligheid en erbarmende liefde. Maar wij van dit grootste wonder aller tijden ook de grootste knechten Gods, die in Heilige Schrift vol kracht des Geestes toe ons spreken, doch tegelijk slechts vermoedend (ahnend), stamelend en in een afslans van aardse beelden en gedachten gewagen kunnen, wij het daarbij gaat om ondoorgroenlijke diepten van Goddelijke verborgenheid en Goddelijke majesteit, daarom is hier voor mij en voor velen mijner broeders een grens van dit kennen, die anderen wellicht niet op die wijze en zoo vroeg erkennen. En daarom zeg ik: Wanneer ik dit wonder begripen wil, staat mijn verstand eerbiedig stil.“ Er is te voren allen gesteld geworden op het eene woord: Christus, de Zoon Gods. Ja mijne broeders, wanneer dit woord niet gebruikt wordt in den zin eener kerkelijke leer, wanneer ik het gebruiken mag gelijk onze Heiland voor den Hoogepriester, dan belijdt ik het: Christus was de Zoon Gods.

En nadat de directeur dit voorop had gesteld en daarop gesproken had over het benauwende (Bedrückende) van de onvolkomenheid van menselijke theologische formuleringen en de hoop had uitgesproken, dat de tijd zou aanbreken, waarin alles wat wij in dit leven gedacht en beleiden hebben, hetzij deze of gene theologie, van ons afvallen zal als een armelink kled, heeft hij tenslotte gezegd: „Het is tot een beslissende vraag gekaakt, wat dunkt u van den Christus? Is dat werkelijk in de Broedergemeente de eerste vraag: wat zijn uwe leermeeningen omtrent, wat denkt gij over Christus? (In desen zin en niet in den zin van Math. 12: 42 was die vraag gesteld) Is niet de eerste vraag: Hebt gij den Heiland lief? Op deze vraag hebben de Vaders geantwoord, op deze vraag willen wij allen met een blijmoedig „ja!“ antwoorden. Moeten wij niet in de verwarving van den Kerkelijken en Theologischen strijd van onzen tijd met deze belijdenis door alle tegenstellingen ter rechter en ter linkerzijde juist midden door gaan en allen de hand reiken, die onzen Heere Jezus Christus in onverderfelijkheid liefhebben?“

Aldus director Roy. Volgens ons is het hem niet gelukt het gewichtige bezwaar, dat er tegen zijn uitsluiting gezeten is, uit den weg te ruimen. Hij spreekt het openlijk uit, dat bij de uitdrukking „Christus de Zoon Gods“ niet in den zin eener kerkelijke leer opvatten kon, zonder het bewijs te leveren dat de kerkelijke leer tegen de H. Schrift indruischt. De meest stellige uitspraken van dien knechten Gods, die in de H. Schrift vol van de kracht des Heiligen Geestes spreken, worden door den director Roy op zijn gezet met de bewering dat zij zich slechts „vermoedend“ en „stamelend“ uitdrukken, en dat terwijl de apostel Johannes zoo duidelijk mogelijk zijn Evangelie begint met de woorden: „In den beginne was het Woord, en het Woord was bij God en het Woord was God“, en de andere apostelen, als Thomas, Petrus en Paulus, zich even belisten hebben uitgesproken. Het blijkt dat de directeur niet alleen met de kerkelijke leer, maar met de H. Schrift heeft gebroken, doordat hij de getuigenissen der apostelen ont kent. Het is zeker droefig dat de Broedergemeente, bij het klein getal der leraren in de Theologie, niet één positief man te haren beschikking heeft om de studerende jongeling schap te onderwijzen. Nog treuriger is het, dat de Synode in zulk een toestand niet alleen berust heeft, maar zelfs besluit verder geen hindernissen voor modernistische beschouwingen van den directeur in den weg te leggen.

N.-Amerika. Uit den kring der Christian Scientists.

Er dreigt een scheuring in den kring der Christian Scientists. In de First Church of Christian Scientists te New-York was Mevr. Augusta Stetson eerste „reader“. De gemeenschappen der Chr. Science hebben geen predikanten, doch worden door een eerste en tweede „reader“ (voorlezer) gediend. Mevr. Stetson werd door het bestuur der Moederkerk afgezet. Een van de redenen dezer afzetting was, dat Mevrouw Stetson het leven zoo bedreigd hebben van een der eerste leiders der kerk, en dit wel door middel van „animal magnetisme“. Hoe zij hierbij te werk ging? zal men vragen. Mevrouw Stetson met hare aanhangers gingen met gesloten oogen in een donkere kamer zitten. Dan, zoo luidt het verhaal, sprak een hunner: „Gij allen kent hem, gij allen weet, dat zijn plaats is in de duisternis, vanwaar hij kwam. Indien zijn plaats zes voeten onder den grond is, dan hoort hij daar te zijn“. Dan trokken allen hunne gedachten naar dien persoon en op het „zes voeten onder den grond“.

Of dit dan van invloed was op den betrokken persoon? Zie hier wat er van getuigd wordt, door den man die er het slachtoffer van zegt te zijn: „In zekeren nacht toen ik in bed lag, gevoelde ik, dat mijn uir gekomen was, dat geestelijke krachten, die bijna onweerstaanlijk waren, tegen mij werden gericht. Ik begreep, dat ik moest strijden, niet alleen om mijn verstand te behouden, maar voor mijn leven. Ik riep tot God, en een uur lang streed ik een bangen strijd. In een uur ontweekte ik zoodanig vermogen, dat het mij mogelijk was, mijn

lichaam door den muur mijner kamer te doen gaan. Kindelijk overwon ik, en sedert dien tijd ben ik veilig geweest.“

Wij onthouden ons van een beoordeeling van het bovenstaande. Dit weten wij, dat onder de aanhangers van Mevrouw Eddy, de stichtster der Christian Science, het geloof heerscht, dat sommige personen een verborgen, bovennatuurlijken invloed ten kwade bezigen. Deze invloed wordt door hen niet aan den duivel toegeschreven. Mevrouw Eddy heeft Mevrouw Stetson gewaarschuwd voor het gevaar, dat er in ligt, wanneer men van die geheimzinnige krachten gebruik maakt.

Wat hiervan te zeggen? Wanneer men Gods Woord verwerpt en toch blijft gelooven aan bovennatuurlijke krachten, gelijk de Christian Scientists doen, vervalt men tot bijgeloof. Wie God verlaat valt den duivel toe.

De aanhangers van Mevrouw Eddy noemen zich „Christian“ Scientists. Zij moesten echter het etiket van „Christelijk“ laten varen. De kern van het Evangelie is dat Christus voor zondaren geleden heeft en gestorven is aan het hout des Kruises. Volgens Mevrouw Eddy is het lijden van smart, is de macht van den dood onwezenlijk. Dan is ook Christus niet wezenlijk in de macht des doods geweest, dan bestaat er voor het hoofd der Christian Scientists geen Evangelie. Zij geeft voor dat de tijd zal aanbreken, waarin zij niet alleen den blinden het gezicht, den waanzinnigen het verstand en aan verlamden de kracht zal geven, maar waarin zij ook op het water zal wandelen en de dooden opwekken, doch zij heeft nog geen wonderen gedaan.

Wij gaan niet mede met den Engelschen schrijver Stephen Paget, die in een artikel in de *British Weekly* er zijn bijdschap over uit spreekt dat Mevrouw Eddy op vele personen invloed heeft uitgeoefend, zoodat zij „menigen „invalid“ werkzaam, rustig, gezond maakte.“ De uitkomst heiligt het middel niet. God wil dat wij pijn en smart niet als niet-bestaande beschouwen, maar dat wij erkennen zullen, dat alle ellende, lichamelijke en geestelijke, een gevolg is van de zonde. Het stelsel van Mevrouw Eddy rekent in het geheel niet met de zonde en daarom kan het Christus niets als een verzoening voor onze zonden missen.

Ook is het een waarheid dat duizenden lijders hulp bij de Christian Scientists gezocht hebben, zonder die te vinden. Maar Mevrouw Eddy zegt van die menschen, dat zij door gebrek aan verstand lijden of sterven. Hadden zij haar leeren kunnen begrijpen! En dit beweert de oude dame terwijl zij aan de andere zijde zegt, dat zij het niet beneden zich acht om een zieken hond op een afstand van duizend mijlen te genezen en dit niet door gebod, maar door beschouwing van de onwezenlijkheid van het ziektegeval van den hond!

Gemengd Nieuws.

Men wil in Engeland een gedenksteen oprichten voor Bunyan, den schrijver van „Christen-reize naar de ewigheid“. De levensbeschrijver van Bunyan, Dr. John Brown, vraagt in de Engelsche bladen daarvoor giften. Men wil een geschilderd raam in de Westminster Abbey plaatsen; een van de grootste ramen in dit historisch kerkgebouw is ter beschikking van het comité gesteld. De kosten zullen f. 6,800 bedragen, waarvan de helft reeds is toegezegd.

De heer Stead *spiritist*. Het heeft, het spreekt wel van zelf, in Engeland zeer de aandacht getrokken, dat de bekende Engelsche journalist Stead een bureau heeft opgericht tot communicatie met de wereld der geesten. De naam van Stead heeft in ons vaderland een goeden klank, wijl hij den moed gehad heeft om de Engelsche regering in het aangezicht te weerstaan, toen zij met Transvaal en den Oranje-Vrijstaat oorlog voerde. Ook is hij ons sympathiek wijl hij een krachtig ijveraar is voor den wereldvrede, en in Rusland gehoor wist te vinden bij den Csaar toen hij opkwam tegen onderdrukking. Wij wisten echter, dat de heer Stead, al lasen wij zijn opstel over Olivier Cromwell met instemming, en al toonde hij den Lord „Protector van Engeland te kunnen waardeeren, geen geestverwant van ons is. Dit kwam aan den dag toen hij in „Review of Reviews“, het bekende maandschrift waarin Stead zooveel werkracht ten toon spreidt, zijn afkeuring te kennen gaf over het feit, dat toen de verschillende vrije kerken tot een zekere confederatie toetraden, de Unitariërs daarvan werden uitgeeloten. De heer Stead scheen niet te kunnen begripen, dat zij die het leerstuk der Drie-eenheid loochenen, zichzelf buiten het terrein der Christelijke kerk plaatsen. Bij zulk een gesteldheid des geestes is het niet te verwonderen, dat Stead gewonnen werd voor het Spiritisme en, voortvarend als altijd, een bureau oprichtte, door welks bemiddeling men mededeelingen uit de geestwereld kan verkrijgen. Het weekblad de *British Weekly* betreurt het zeer, dat in deze eeuw van bijgeloof een man als Stead, in plaats van te waarschuwen tegen een zondig indringen in de mysterien van het onzienlijke, zich in den stroom van het spiritisme geworpen heeft en het resultaat van zoogenaamde onderzoekingen mededeelt op een glanzend vernis over een vermolmd stuk hout. Voor de geloovigen is het weerzinwekkend, dat een man als Stead met zekere zalving mededeelingen doet omtrent manifestaties uit de geestwereld, en daarbij ook den overleden Staatsman Gladstone en zijn oordeel laat uitbreken over den hedendaagschen politieken toestand van Engeland. — Zier goed achten wij het van de *British Weekly* geesten, als het adviseert met Stead niet in discussie te treden. De Schrift zegt duidelijk dat men geen dooden vragen mag. Wij beleven een tijd, zegt hetzelfde blad, waarin een leer door sommige onvaste geesten te eer omhelsd wordt naarmate zij ongerijmd is. Wanneer er een man van het slag van Dowie optoont, die een nieuwe religie verkondigt op den grondslag dat de oude schuld-pad in den zoologischen tuin de hoogste macht in de wereld is, zou hij een schare geestdriftige aanhangers vergaderen.

WINCKEL.

Voor Kinderen.

AAN VRAGERS.

Onze lezer H. te K. zendt ons de volgende vragen: 1. In zijn gesprek met den rijken jongeling (Matth. 19 vs. 16—22, Marc. 10 vs. 17—22 en Luc. 18 vs. 18—23) geeft de Heere Jezus op zijn vraag, welke geboden hij moet houden antwoord: Deze: gij zult niet dooden; gij zult geen overspel doen; gij zult niet stelen; gij zult geen valsche getuigenis geven; eer uwen vader en uwe moeder, en gij zult uwen naaste liefhebben als uzelf, aldus de zes geboden van de 2^e tafel der wet; waarom noemt Jezus slechts deze zes geboden, en de vier van de eerste tafel niet?

Er is hier allereerst sprake (zie vs. 16) van iets doen dus van moorden en werken. Vandaar dat de Heere Jezus vooropstelt de geboden die daarop vooral betrekking hebben op een verhouding tot den naaste, op al hetgeen de mensch te verrichten of te laten heeft. Dit

lag het meest voor de hand, wijl de jongeling gevraagd had: wat zal ik goeds doen? Het latere zou wel volgen.

Da Costa zegt zoo juist: „Merkt op: de Heere noemt alleen de geboden der tweede tafel, bevattende alleen de plichten der menschen onderling. De Heere begint niet met het zwaarste der wet, maar met het lichtste.“

2. We lezen in Openb. 21 vs. 14 van de twaalf apostelen. Na den dood van Judas bleven er 11 over, één werd er bij gekozen te Jeruzalem, en één geroepen op den weg naar Damascus; dat is dus 13. Hoe dit te verstaan?

De bedoelde tekst luidt: En de muur der stad had twaalf fundamenten, en op deze de namen der twaalf Apostelen des Lams. Reeds uit dezen tekst zien we, dat het twaalfstal blijft en ook later niet verandert. We spreken dan steeds van de twaalf Apostelen, daar in Judas' plaats naar Gods bevel een andere, Matthias, tot de elf overige apostelen was gekozen of toegevoegd. Deze twaalf hadden het bevel het Evangelie allen schepelen te prediken, alle volken te onderwijzen, beginnende van Jeruzalem, dus van het Joodsche volk.

Paulus daarentegen staat als apostel afzonderlijk. In de geschiedenis zijner bekeering lezen wij, hoe de Heere tot Ananias zegt (Hand. 9: 15): Ga heen; want deze is mij een uitverkoren vat, om mijnen naam te dragen voor de heidenen, en de koningen, en de kinderen Israels.

Hier gaan dus de heidenen voor, al zijn de Joden niet uitgesloten. Zoo lezen wij ook in Hand. 13: 2: En als zij den Heere dienden, en vasten, zelde de Heilige Geest: Zondert mij af beiden Barnabas en Saulus, tot het werk waartoe ik ze geroepen heb. Dit werk was om het Woord Gods aan Joden en Heidenen te prediken. Paulus is dan ook in bijzonderen zin de apostel der heidenen, gelijk hij vaak genoemd wordt.

Onze lezer N. v. d. B. Jr. te D. wenscht op het volgende een antwoord te ontvangen:

In Deut. 6: 8 wordt gesproken van het binden op de hand en van voorhoofdspannelen tusschen de oogen tot teekenen van de woorden in voorgaande verzen gesproken.

Moet dit gebod hier letterlijk of figuurlijk opgevat worden?

In Deut. 6: 6, 7 en 8 lezen wij: En deze woorden, die ik u heden gebiede, zullen in uw hart zijn. En gij zult ze uwen kinderen inscherpen, en daarvan spreken, als gij in uw huis zit, en als gij op den weg gaat, en als gij oederligt, en als gij opstaat. Ook zult gij ze tot een teeken binden op uwe hand, en zij zullen u tot voorhoofdspannelen zijn tusschen uwe oogen.

Bijna alle christelijke uitleggers der Heilige Schrift vatten die woorden op als zinnebeeldig, als een aanmaning om bij gedachten en daden op des Heeren Woord te letten. Ook zijn er Joden die zoo denken. Eerst na de Babylonische ballingschap, die omstreeks 500 vóór Christus begon men zoover wij weten wat in den tekst staat letterlijk toe te passen. Toen kwamen allengs in gebruik de zoogenaamde gedenkcedels aan hoofd en armen, de zoom aan de klederen, en de perkamenten rolletjes, die men nog wel ziet, aan de deuren.

De gedenkcedels aan het hoofd waren stukjes leer met groeven er in. In deze holten legde men perkamenten rolletjes, waarop deelen der wet waren geschreven. Men bond dit leder om het hoofd, zoodat het lag tusschen de wenkbrauwen.

De gedenkcedels om de armen geleken in vorm op een vingerhoed, waarin ook een rolletje perkament zat, beschreven met de wet. Zij werden vastgemaakt boven aan den linkerarm, dus dicht bij het hart.

Dat de oorspronkelijke bedoeling van den tekst geestelijk is, dunkt mij echter duidelijk.

De tweede vraag van onze lezer is, als gezegd, ter beantwoording niet geschikt.

P. W. eindelijk vraagt wat de netekenis is van een regel uit Vondel die, als hij den morgenstond beschrijft, o. a. zegt:

„Hoe bloeit een afgeluinde koolhof.“

Het woord „tuin“ beduidt oorspronkelijk omheining, schutting, muur. Dit blijkt nog uit namen als teertuin, timmertuin, rijsttuin d. w. z. afgesloten plek om iets te bewaren of in te verlichten. Zoo lezen we in de gelijkenis van een man, die om zijn wijngaard een „tuin“ zette, d. i. een beining.

Een „afgetuinde koolhof“ is dus een omheinde of afgeperste plek, waar kool op groeit.

HOOGENBIKK.

INGEZONDEN STUKKEN.

(Buiten verantwoordelijkheid van de Redactie.)

Arnhem, 8 Nov. 1909.

Aan de Redactie van De Herant, Amsterdam.

Hooggeacht heer Redacteur.

Naar aanleiding van het stuk in het voorlaaste nummer van uw blad overgenomen uit De Gereformeerde Kerk, moeten mij een paar opmerkingen van het hart. Ik laat gaarne aan u over, dit onverkort op te nemen of er gebruik van te maken in het redactioneel gedeelte. Daar ik geen abonné ben van De Gereformeerde Kerk en ik bovendien uit ervaring weet hoe inderdaad bij die redactie worden behandeld, zend ik mijn opmerkingen aan u, hoewel ik begrijp dat u als regel geen polemiek kunt plaatsen met bladen, waar u iets uit over neemt.

Mijn eerste opmerking is deze: Indien men nog zou kunnen meenen, dat de confessionele Vereeniging het gewicht van de ontwichting der Herv. kerk gevoelt en in ernst aanstuurt op reorganisatie of reformatie, kan men nu voor goed die meening opbergen bij de illusies. Indien toch de geestelijke strijd, die in de Herv. kerk gestreden wordt, wordt gebruikt als argument om tot blijven in die kerk aan te sporen, dan komt zeker de reorganisatie-beweging en de propaganda voor de Gereformeerde beginselen in de Herv. kerk, die genoemde vereeniging drijft, in een eigenaardig licht te staan. Indien de beginselstrijd in de kerk voort tot verheffing van het geestelijk leven, dan moet die ook blijven bestaan en blijkt dus de reorganisatie-beweging haar doel te hebben alleen in een uitwendige verandering van de kerkregeling. Bedoelde ze op te komen voor de herstelling van het Koningschap van Christus en mogelijk te maken het ook op kerkrechtelijk terrein gehoorzamen van het Woord van God, in plaats van het gehoorzamen aan de reglementen, dan zou die Gereformeerde Kerk, in plaats van te roemen op dien

strijd in de kerk, dien diep moeten betreuen. Volgens deze heeren moet dus als normaal geduld dat van denzelfden kandel beurtelings ja en neen wordt geseerd, en moet dus ook de groote massa, waar zij anders het steeds zoo druk over hebben, blijvend gesteld worden voor het dilemma, welke van de heeren in togen en bel nu eigenlijk 't bij het rechte eind hebben.

Mijn 2e opmerking is deze: Wie het bedoelde stuk leest, moet wel tot de conclusie komen, dat de schrijver toch eigenlijk bitter slecht op de hoogte is van de toestanden in de Gereformeerde kerken, en dat zou nog te verontschuldigen zijn, maar ook van de toestanden in zijn eigen kerk. Of is het geen notoir feit, dat in 't algemeen genomen het geestelijk leven bloeit in de Gereformeerde kerken en dat er ja, Goddank, in de Herv. kerk nog hier en daar een voort van geestelijk leven gloort onder de asch, maar dat in 't algemeen, door de ontkenning van de prediking van het modernisme, door de slaapwiegende prediking van de ethische richting en de, op enkele uitzonderingen na, door halfheid langeslagen prediking van de confessionalen, het geestelijk leven eer sluimert dan bewust leeft?

Ieder die in de Herv. kerk is opgegroeid kan het getuigen, dat alles daar medewerkt om alle leven in de kerk te smoren, wat ook zeker zou geschieden indien God het niet verhooide, en niet nog door de veelgemaakte mannen van Afschelding en Dolantie, die in woord en geschrift getuigen voor de beginselen van het Woord van God, veel onderwijzing en opbouw schonk en daarin kracht om zich te onttrekken aan het alles doordrukkend gedoe en geschied in de Herv. kerk. Weet de redacteur van de Gereformeerde Kerk niet, dat het geestelijk voedsel dat in de Herv. kerk te gienien is, zoo bitter weinig is en dan nog vaak zoo slap? Denkt hij dat het op den duur uit te houden is, om lid te zijn van een kerk, die weinig of niets geeft en dan te moeten kerken daar waar men niet behoort? Van het Heilig Avondmaal uitgesloten te zijn omdat het bedien wordt door mannen, die Gods Woord ontkennen of havenen? Acht de schrijver het tot sterking van geestelijk leven leidend, dat de leden der Herv. kerk, als zij wonen in een wijk waar een predikant is, die de waarheid Gods verdonkert of ontkent, die de leden niet bezoekt, en indien hij ze bezoekt, niet anders uitlokken kan dan twistgesprekken, van alle zelfzucht zijn uitgesloten? Weet hij niet, dat men het in de Herv. kerk niet leert of verleert te spreken over geestelijke dingen, over zijn verhouding tot God e. d.?

M. de R., er zou meer op te noemen zijn. Maar waarom? Het opgesomde is m. i. ruim schoots voldoende om aan te toonen, dat, al was het waar dat strijd in de kerk het geestelijk leven doet bloeien, toch de chaotische verwarring in de Herv. kerk zoveel reden geeft om het geestelijk leven te drukken, dat ze dubbel en dwars opwegen tegen dat een voordeel, indien 't een was.

In de 3e plaats zou ik willen vragen, hoe de schrijver komt aan de voorstelling, dat in de Gereformeerde kerken van verontmoediging en zelfonderzoek geen sprake is? Hij behoeft nog niet eens zichzelf zoover te overtuigen van eens den drempel eener Gereformeerde kerk te overschrijden, om te weten te komen dat er in de prediking aldaar doorlopende erop gewezen wordt, dat het uitwendig lidmaatschap van de kerk niet baat; hij kan dat in het groote aantal preken dat is uitgegeven, op zijn eigen studeerkamer gewaar worden. En nu weet ik wel, dat de schrijver zeggen zal: o ja, de leer is puik in orde, maar... de praktijk! gelijk hij ook in 's stuk doet, maar dan vraag ik mij af of deze schrijver niet beter deed met van alle geestelijke voorlichting van anderen af te zien, als hij zoo weinig teederheid van gemoed bezit, dat hij, zonder er iets van te weten, zoo oordeelt over het hart zijner broeders die in hun geweten zich gedwongen gevoelen andere wegen te bewandelen dan hij, ieder trouwens die de kringen der Gereformeerden en de kringen der confessionalen kent, weet, dat in de eerste veel meer waardering gevoeld wordt voor de laatste, dan omgekeerd. O, dat de confessionalen in de Herv. kerk toch eindelijk dat begrip, dat de Herv. kerk, het creatuur van Koning Willem I, de kerk is, eens konden en wilden loslaten; alle scheidsmuuren die nog tuschen de belijders van de Gereformeerde religie bestaan, zouden vlieën en er zou hope kunnen gevoeld worden, dat de Gereformeerde kerken in Nederland weer allen zouden omvatten die zich om de banier scharen.

M. de R. ik moet dit een en ander eens zeggen. Ik houd mij overtuigd, dat velen ook in de Herv. kerk er zouden over denken en ook velen er zou over zouden denken, als zij de moeite wilden nemen, kennis te maken met de feiten op kerkelijk gebied van de laatste eeuw. Zou velen weten daar niets van, en de leetuur op dit gebied bestaat alleen uit verspreide brochures die niet in aller handen komen. Wellicht die u bevordert kan, dat er op dit terrein eens wat meer voorlichting komt. Wij jongeren hebben er zoo weinig van meegemaakt, en velen missen de gelegenheid op de hoogte te komen. Had dit schrijven alleen dit gevolg, dat er een populaire behandeling van de kerkelijke vraagstukken van onzen tijd verscheen, ik zou er mij hartelijk in verheugen. Verheldertog van inzicht in deze dingen zou aan al onze Christelijke actie ten goede komen!

Met dank voor de plaatsing.

Hoogachtend,

Uw. Dn.

S.

Gereformeerde gezindheid.

Gereformeerde Kerken.

BEROEKEN: Terneuzen, J. F. van Holsteyn, te Waarder. — Kooten (Fr.) en Cuhaard, W. F. C. van Helsingden, cand. te Leiden. — Weesp, H. Schoemaker, te Hollandscheveld. — Boven-Hardinxveld, J. S. Schaafsma, cand. te Grootegast. — Zeehoven, F. C. Meijster, cand. te Katwijk-aan-Zee.

BEDAKT: Zegwaart, Dr. J. G. Geelkerken, prop. te Hilversum. — Heerenveen, J. Gipsen, te Barneveld. — Emmen-Compascuum, R. Brouwer, te Catwedde. — Purmerend, V. Hepp, te Antwerpen.

Nederlandsche Hervormde Kerk.

BEROEKEN: Mijnsheerenland, G. Bolkestein, te Harich. — Oudeschild op Texel, A. I. Rijnders, te Oosterland op Wieringen. — Wommels, H. C. S. Wanting, te Kimsward. — Cuijk, W. van Deursen, te Ravesteyn.

AANKOMEN: Beekbergen, N. C. de Regt, te Valthermond. — Oudega (toez.), H. Japchen, cand. te Utrecht.

BEDAKT: Tholen, P. Zandt, te Loosdrecht. — Brakel, B. v. d. Wal, te Hasselt. (O.) — Moerkapelle, H. Japchen, cand. te Utrecht. — Markelo (toez.), L. Meeth, te Sappemeer. — Bleiswijk, F. de Gids, te Goedereede. — Hasselt, A. Dekker, te Gameren (Geld.).

Advertentien.

Door Gods goedheid werd ons heden een welgeschapen ZOON geboren.
A. VAN DER SPEK.
W. J. VAN DER SPEK—
VELDHUYZEN.

Zegwaart, 18 November 1909.

Heden ontliet zacht en kalm in zijn zinnen Heere en Heiland, na eene langdurige krankheid, onze geliefde Echtgenoot, Vader, Behuud- en Grootvader
HARMEN JACOBS BINNEMA,
in levin Bedienaar des Woords bij de Gereformeerde Kerk van Tilburg,
in den ouderdom van ruim 60 jaren.
De wetenschap, dat hij tot de ruste is ingegaan die er overblijft voor het volk van God, troost ons in onze diepe smart.

Uit aller naam:

WED. J. K. BINNEMA—
MULDER.

Tilburg, 12 Nov. 1909.

Na een langdurige ongesteldheid overleed heden morgen onze geliefde leeraar
HARMEN JACOBS BINNEMA,
in den ouderdom van ruim 60 jaren.
Met dankbaarheid zal door zeer velen steeds herdacht worden, wat God de Heere, door dezen strijder, voor Zijn eer tot stand wilde brengen.

De herkeraad der Ger. Kerk:

J. BOKHOUT, Voorz.

J. JOOSSEN, Scriba

Tilburg, 12 Nov. 1909.

L. G. WEISZ & Co.,
Commissionairs in Effecten,
WESTERMARKT No. 21
AMSTERDAM.

TE KOOP aangeboden voor den meestbiedende

Herzog's Real-Encyclopaedie

2e druk; 18 dln. h. l. b. weinig gebruikt.

Brieven fr. lett. F. aan het bureau van dit blad.

RHEUMATIEK-LIDERS!

Wilt gij werkelijk met Gods hulpe genezen worden? Gelieve dan postwiel te zenden ad

10 cts. of 2 postzegels à 5 cts. per brief aan 't Bureau „Onze Reiziger“ No. 109 te Sneek.

BEDWATEREN.

Genezing en geheimh. verzekerd. Voor gratis inlichtingen wende men zich met fr. brieven tot het oude adres Steenstraat 41, Leiden.

Heden verscheen bij J. H. KOK te Kampen:

De Moderne Theosophie

DOOR

— Ds. G. WISSE Jr. —

— Imperiaal formaat, 260 Pagina's. —

Prijs f 2.25. In stempelband f 2.90.

Zeer belangrijk en actueel.

Christelijke Sociale Studiën

DOOR

Dr. J. R. SLOTEMAKER DE BRUINE.

Tweede herzien en vermeerderde druk.

Prijs ing. f 2.75, geb. 3.25.

Uitgave G. J. A. RUYSS, Utrecht.

Gelegenheidspakket.

GEEN BETER CADEAU.

No. 1. Drie en zestig jaar in dienst der

vrijheid of de levensgeschiedenis van Generaal

Joubert aan de Hollandsche jongens verhaal

met portret en platen door J. A. WORMSER.

No. 2. Ter wille van een Kroon, een mooi

verhaal uit den 80-jarigen oorlog. De inhoud

van deze mooie (Christelijke) verhalen om te

noemen, zou overbodig zijn, ieder kent ze. Doch

we geven nog meer. No. 3. De aarde, een mooi

leesboek, 300 bladzijden. No. 4. Een Zondags-

schoonverhaal. No. 5. Een groot muziekstuk.

No. 6. Leidingen des Heeren met een Joodsch

meisje, welke arbeidster in de wijngaard des

Heeren werd. No. 7. Iets over de kennis

van Jezus Christus. No. 8. Korte handl. van de

geschied. der Belijdenisschriften. No. 9. Groot

moederken. No. 10. De wraak van den

Stundist, een verhaal door L. PENNING.

No. 11. Een groote gekleurde muurtekst. No.

12—13—14. Drie boekjes met zeer mooie

versjes, waarvan een op muziek. No. 15. Is er

plaats. No. 16. Van drie elken. No. 17. Het

blinde kind. No. 18. Dat mooie boekje van

v. Wijk getit. Al is ons landje nog zoo klein,

met 25 meerstemmige Vaderlandse liederen,

welke ook wel als voordrachten gebruikt kunnen

worden, b.v. Het schot voor Steenwijk. Geuzen-

vrouwje van Gouda. Hooiwagens van Lochem.

enz. enz. No. 19. Aan menschen van den

tegenwoordigen tijd. No. 20. De oude en nieuwe

schepping. No. 21 en 22. Twee leesboekjes met

plaatjes. No. 23 en 24. Nog twee mooie boekjes

met verhalen en versjes, raadsels enz. enz.

150 bladz. No. 25. Nog een groot boekwerk.

Vooris nog gratis wat traktaatjes, en ook nog

25 zeer mooie ansichtkaarten.

Dus 25 boeken en boekjes (No. 1 en 2 zijn

het alleen wel waard) met 25 keurige kaarten

voor slechts één gulden en 20 cent franco thuis.

Wie f 1.50 zend, ontvangt ook nog een

zelfdrukkerij. Wie f 1.45 zend No. 1 gebonden.

Wie dus beide wil, zende f 1.75, liefst per

postwissel (zegels 5 cent meer) aan

H. VERHOOG, Halfweg.

Schrijf er vooral bij voor Gel. pakket uit

De Heraut.

Verschenen:

Staatsrecht en Politiek

DOOR

Mr. D. P. D. FABIUS,

Hoogleraar o.i.d. Vrije Universiteit te Amsterdam.

2 deelen f 7.50.

Uitgave G. J. A. RUYSS, Utrecht.

Maandag a.s. verschijnt bij
J. BOOTSMA te 's Hage:
Nadere Verklaring
DOOR
Dr. A. KUYPER.
Prijs 20 ct.
In den Boekh. verkrijgbaar en na
toezending van postw. bij den Uitg.

Van Prof. Mr. D. P. D. FABIUS

verscheen:

Verzekeringdwang

f 3.25.

Studien en Schetsen

per 12 nummers f 1.25.

Uitgaven G. J. A. RUYSS, Utrecht.

Stichtische

Wijnhandel.

ZEIST.

(Uitsluitend)

Avondmaalswijn.

Bij H. D. TJEENK WILLINK & ZONEN

te Haarlem verscheen:

Van de Arme Friesche Heide

DOOR

Ds. J. A. VISSCHER

Predikant te Rotterdam.

Met een Voorwoord van

Dr. J. H. GERRETSEN

Ned. Herv. Predikant te 's-Gravenhage.

Uitgegeven ten voordeele van de Nederl. Land-

koloniale en Inwendige Zending.

Ing. f 1.50. — Geb. f 1.90.

Verschenen:

Christelijke Opvoeding

en sexueele Voorlichting

DOOR

K. FERNHOUT Mz.

No. 6 in de serie

Christendom en Maatschappij.

Per 10 nummers f 3.50.

Uitgave G. J. A. RUYSS, Utrecht.

Uitgave van J. H. KOK te Kampen

Alom voorhanden:

VERKLARING VAN DEN

Heidelbergschen

: Catechismus :

TEN DIENSTE DER CATECHISANTEN

DOOR

Ds. G. ELZENGA

Prijs f 1.20. In stempelband ge-

bonden f 1.50. 273 pagina's. Com-

pres gedrukt met duidelijke

schorpe letter.

Vrije Universiteit.

In dank ontvangen:

Voor de Vereeniging:

Aan 'ntributien:

door den heer Jan van Zanten uit Bunnik

f 25; (verbeterde opgave).

door den heer G. F. Hummelen te Assen

f 44.25; van Ds. J. B. te B. f 10; door den heer

G. de Lugt te Scheveningen f 44; door Ds. H.

Dijkstra te Smilde f 7.50; door den heer J.

Hospers te Bedum f 37; door het Locaal Comité

te Utrecht 22 storting f 300; van Ds. C. L. D. v.

C. A. te V. f 150; door den heer A. Pijl uit

Alblasserdam f 59.50; uit N. Lekkerland f 33.50;

uit Slidrecht f 14; samen f 107; door den heer

K. Dingemans Ass. te Grijpkerke f 34; door

Ds. R. J. W. Rudolph te Leiden f 130.25; door

het Locaal Comité te Rotterdam te st. f 97.8;

van Prof. B. K. Kuiper te Grand Rapids f 5;

door den heer F. van den Bos uit Cuhaard

f 34.50; uit Hennaard f 1; uit Oosterend f 43.50;

uit Wommels f 82, samen f 165.50; door den

heer A. K. Vegter uit Appingedam f 31; uit

Tjamsweer f 26.50; uit Bierum f 68; uit Holwierde

f 66; uit Delfzijl f 9.50; uit Uiterwerde f 3; uit

Bierum f 2; uit Spijk f 65; te Godlinze f 1; uit

Loosdorp f 1, samen f 213; door den heer T.

Kuiper uit 's-Graveland f 24; door den heer H.

Jijlstra uit Kuipje f 3; uit Heerenveen f 18.50;

uit Katlijk f 1, uit 't Meer f 1, uit Mildam

f 0.50; uit Nijeharke f 9.50; uit Oranjewoud

f 2.50; uit Rotterdamsch f 2.50; uit Rottum f 1;

samen f 39.50; door den heer P. van Vliet uit

Axel f 50; uit Hoek f 5.50; uit Zaamslag f 26;

uit Zuiddorpe f 1, samen f 82.50; door Ds. J.

E. Goudappel uit Brummen f 6.50; uit Dieren

f 60; uit Ellecom f 2; uit Hall f 2.50; uit

Rheden f 1; uit Spankeren f 1, uit de Heeg

f 7, samen f 80; door den heer J. F. P.

Weinassen uit Watergraafsmeer f 11; door

het Locaal Comité te Amsterdam (afrekening)

f 10; door den heer R. K. Nauta te Parega

f 4; door den heer J. Jaarsma te Wormerveer f 10.

Aan Collecten (voor de Theol. faculteit):

van de Gereformeerde Kerk te Klundert

f 38.15; te Rijnaart f 11.76; te Dinteloord f 6.86;

te Willemstad f 11.57; te Breda f 10.82; te

Raamsdonk f 4.55; te Zevenbergen f 8.34; te

Moerdijk f 6.35; te Amersfoort f 26.84; te

LEVENSVZERKERING
de Nederlanden van 1845
BRAND - - VERZEKERING
INBRAAK
DEN HAAG (vroeger Zutphen). Directie HENNY.
KAPITAAL. f 4.000.000.00
RESERVEFONDEN ruim f 1.374.000.00

Wed. P. VAN ELK & ZONEN
Hoofdkantoor: **AMSTERDAM**, Damrak 60.
Bijkantoren: **AMSTERDAM**, Dam 13-15-17.
HILVERSUM, Langestraat 65.
HAARLEM, Kruisweg 69.
ROTTERDAM, Zuidblaak 62, bij het Postkantoor.
DORDRECHT, Wijnstraat, hoek Wijnbrugsteeg.
Belasten zich met de uitvoering van EFFECTENORDERS.
Nomen en geven GELDEN op PROLONGATIE.
Sluiten BELEENINGEN.
Ontvangen GELDEN & DEPOSITO tegen dagelijks vast te stellen rentekoers.
Wisselen VREEMDE BANKNOTEN en MUNTSPECIEN.

Groningsche Hypotheekbank voor Nederland.
Gevestigd te GRONINGEN.
Telefoon Intercommunale No. 674.
Maatschappelijk Kapitaal f 1.000.000.
Uitstaand bedrag aan Hypotheken op 31 December 1908, f 2.556.762.50,
aan Pandbrieven f 2.512.950.—
Commissarissen: Prof. Mr. D. P. D. FABIUS, A. W. SCHIPPERS, Jhr. H. A.
WITTEWAAL VAN STOUTWEGEN, H. LUKING, Mr. P. DIELEMAN, E. G. WENTINK.
Raad van Toezicht: Jous. TERPSTRA, Mr. H. VAN DER VEGTE, M. UBBENS.
Geeft uit 4 pCt. Pandbrieven,
koert 99 %, in stukken van f 1000.— / 500.— / 100.— en / 50.—, verkrijgbaar ten
kantore der Bank, bij alle Agenten en Effectenhandelaren. Inlichtingen geven te Amsterdam
de H.H.: L. G. WEISZ & Co. Westermarkt 21 en RADIUS en DANE, Prinsengracht 638,
te Rotterdam de heer H. DANE, Haringvliet 49.
De Directie:
M. BROUWER, Mr. W. SWITTERS, F. J. BOLT.
LUXETTE, NIEUWSTE BRILLEN.
voor veraf en lezen te zamen.
Uitsluitend bij:
DIRK HÜTTER, Opticien,
Tel. 8829. :: 12 Taksteeg 12, Amsterdam.